

KLAGANDE

1. Handölsdalen sameby
2. Idre nya sameby
3. Jijnjevaerie sameby
Valsjöbyn 4720A
830 67 Valsjöbyn
4. Jovneverie sameby
5. Kall sameby
6. Mittådalen sameby
7. Njaarke Sameby, 892000-5322
Rise 364
830 50 Offerdal
8. Ohredahke sameby
9. Raedtievaerien sameby
10. Ruvhten Sijte, 892600-5482
Brändåsen
840 94 Tännäs
11. Tåssåsen sameby
12. Voernese sameby

Svenska Samernas Riksförbund
Formvägen 16
906 21 Umeå

MOTPART

Länsstyrelsen i Jämtlands län
831 86 Östersund

ÖVERKLAGAT BESLUT

Naturvårdsverkets beslut den 26 november 2015, dnr NV-07221-15

Dok.Id 106513

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 314 871 27 Härnösand	Backgränd 9	0611-46 06 00 E-post: forvaltningsratteniharnosand@dom.se	0611-51 18 20	måndag – fredag 08:00-16:00
		www.forvaltningsratteniharnosand.domstol.se		

SAKEN
Skydds jakt efter järv

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten skriver av målet från vidare handläggning.

BAKGRUND OCH YRKANDEN

Länsstyrelsen i Jämtlands län (länsstyrelsen) beslutade den 6 oktober 2015 att bevilja tillstånd till skyddsjakt efter nitton järvar i Jämtlands län. Enligt beslutet var skyddsjakten tillåten under perioden den 10 oktober 2015 – den 15 januari 2016. Beslutet gällde omedelbart. Länsstyrelsens beslut överklagades av Naturskyddsföreningen till Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket beslutade den 26 november 2015 att upphäva länsstyrelsens beslut. Som skäl för beslutet anfördes i huvudsak följande. Det ankommer på länsstyrelsen att styrka att samtliga kriterier för skyddsjakt är uppfyllda. Skyddsjakt får meddelas för att förhindra allvarlig skada, under förutsättning att det saknas annan lämplig lösning och att det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utvecklingsområde. Beslut om skyddsjakt efter järv får fattas även om någon skada inte inträffat, förutsatt att det finns en stor sannolikhet för att allvarlig skada kommer att uppstå. Länsstyrelsen har inte visat att samtliga kriterierna för skyddsjakt är uppfyllda. Naturvårdsverkets beslut i ett överklagat mål får enligt 58 § 1 jaktförordningen (1987:905) inte överklagas.

Annan lämplig lösning

Ju större negativ påverkan ett beslut om skyddsjakt har på populationen av den aktuella arten, desto högre krav bör ställas på alternativa åtgärder till skyddsjakt. Detta är särskilt viktigt att beskriva i ett ärende som det aktuella, där beslutet omfattar ett stort jaktområde och berör samtliga samebyar i länet. Av länsstyrelsens beslut framgår inte vilka förebyggande åtgärder som vidtagits i detta fall. Det redogörs heller inte för vilka alternativ som kan finnas och varför de inte kan tillämpas. Det saknas således tillräckligt underlag även i denna del och länsstyrelsen har inte visat att kriteriet annan lämplig lösning saknas är uppfyllt.

Försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus

Länsstyrelsens beslut omfattar uttag av nitton järvar, vilket mot bakgrund av järvpopulationens utveckling är ett omfattande uttag. För att jaktuttagen nationellt inte får järvstammen att underskrida referensvärdet är det viktigt att beakta behovet av skydds jakt i andra län. Detta kan göras genom att man tar hänsyn till redan fattade beslut om skydds jakt och att man beaktar eventuella framtida behov av skydds jakt. Länsstyrelsen har i sitt beslut beskrivit järvens bevarandestatus på den regionala nivån, men har inte i tillräcklig utsträckning beaktat utrymmet för skydds jakt på nationell nivå. I beslut om skydds jakt är det viktigt att så långt som möjligt utgå från kvalitetssäkrade underlag. Järvpopulationen inventeras årligen. Vid tiden för länsstyrelsens beslut hade inventeringsresultatet för år 2015 ännu inte presenterats. Redan de preliminära resultaten visade dock att järvpopulationen låg under referensvärdet, vilket medför att det aktuella uttaget riskerar att äventyra en gynnsam bevarandestatus. Mot bakgrund av detta anser Naturvårdsverket att länsstyrelsen inte visat att kriteriet att inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus är uppfyllt i detta fall.

Förhindra allvarlig skada

Med skada avses påverkan av vilt på egendom som medför ekonomiska förluster eller ökade kostnader. I begreppet bör såväl förluster och kostnader på kort sikt som långsiktiga konsekvenser inkluderas. Det krävs dock att skadan är allvarlig för att skälet ska vara uppfyllt. Skador som får anses vara normal affärsrisk för verksamheten bör inte omfattas av vad som är att betrakta som allvarlig skada. Som normal affärsrisk bör anses sådana skador som förekomsten av en viss art normalt leder till på en viss typ av verksamhet och som får anses ligga inom den nivå som den enskilde får tåla. För att skadan ska anses vara allvarlig bör den överstiga vad som kan anses normalt eller rimligt att tolerera. Det är en framåtblickande bedömning av risken för allvarlig skada eller fortsatt allvarlig skada som ska göras.

Toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur ska maximalt vara tio procent räknat på samebyns faktiska renantal. Renantalet baseras på fastställda renlängder som lämnats in till länsstyrelsen och utgörs av årliga beräkningar av vinterrenhjorden efter slakt. Järvens huvudsakliga utbredningsområde återfinns inom renskötselområdet och ren är järvens viktigaste bytesdjur. Järven bedöms därmed vara det rovdjur som måste förvaltas med störst försiktighet i renskötselområdet. En begränsning av järvstammen bör kunna ske i de områden som är mest skadeutsatta och där det förväntas göra störst nytta för rennäringen. Då Järvstammen uppvisat en ojämn spridning inom renskötselområdet bör riskmodellen användas av förvaltningen för att rikta skydds- och licensjakt till sådana områden. (prop. 2012/13:191 s 65ff)

Den beslutade skyddsjakten är inte riktad mot specifika skadegörande individer, utan är en regionsinriktad jakt med syfte att minska järvbeståndet i de aktuella områdena. Naturvårdsverket utesluter inte att sådan typ av jakt i vissa fall är motiverad för att förhindra allvarlig skada, men anser att det i sådana fall bör ställas höga krav på beslutsunderlaget, såväl vad avser risken för skada som jaktens förmodade effekter. Naturvårdsverket har förståelse för de svårigheter som finns i att bedöma såväl renantal som omfattningen av rovdjursskador på ren. Länsstyrelsen har emellertid inte presenterat konkreta uppgifter om rovdjursskadornas storlek utan har hänvisat till allmänt hållna uppgifter från samebyarna om förluster mellan 10 – 40 procent av årets kalvar. Det saknas tydligt underlag som visar hur stor del av samebyarnas förluster som kan hänföras till rovdjursangrepp i allmänhet, och till järvangrepp i synnerhet. Länsstyrelsen har visualiserat var den största skaderisken finns med hjälp av intensitetskartor. Sådana kartor riskerar dock att ge en missvisande bild av verkligheten, då underlaget inte är insamlat på ett systematiskt sätt. Kartorna visar inte heller var renar befinner sig under olika delar av året. Naturvårdsverket anser därför att detta inte är en tillräckligt god vetenskaplig metod för att kunna rikta en skyddsjakt till de områden som är mest skadeutsatta. I enlighet med ovan refererade förarbetsuttalan-

den bör istället vetenskapligt framtaget data tillsammans med renskötarnas traditionella kunskaper rörande både rovdjur och ren användas för detta ändamål. Det underlag som länsstyrelsen presenterat är inte tillräckligt, varken vad gäller skadornas omfattning eller jaktens förmodade effekt, för att motivera en omfattande regionsinriktad skydds jakt efter järv sett utifrån kriteriet att förhindra allvarlig skada.

Handölsdalen, Jijnjevaerie, Jovneverie, Kall, Mittådalen, Njaarke, Ohredahke, Raedtievaerien, Ruvhten Sijte, Tåssåsen, Voernese och Idre nya sameby (samebyarna) överklagar Naturvårdsverkets beslut och yrkar att det upphävs. Tills stöd för talan anförs i huvudsak följande. Förutsättningarna för skydds jakt är uppfyllda och risken för att järven inte ska upprätthålla en gynnsam bevarandestatus är liten. Länsstyrelsens beslut om skydds jakt följer de krav som ställs i artikel 16.1 b och c rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (livsmiljödirektivet, ibland betecknat art- och habitatdirektivet).

Rennäringen är ett enskilt och ett allmänt intresse. Dessutom kan rennäringen utgöra en tvingande orsak som har ett allt överkuggande intresse (se Naturvårdsverkets Rapport "Redovisning av tilläggsuppdrag om den svenska rovdjurspolitiken", 2011-11-05).

Försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus

I likhet med länsstyrelsen menar samebyarna att antalet järvar i länet ligger över framställd miniminivå, vilket innebär att risken för att länsstyrelsens beslut skulle påverka artens fortbestånd på sikt är låg.

Annan lämplig lösning

Förebyggande åtgärder har vidtagits och pågår dagligen. Ytterligare åtgärder är inte genomförbara. Renskötselns särdrag innebär att åtgärder såsom stängsling samt utfordring inte kan tillämpas. Dessa åtgärder ska närmast

ses som nödåtgärder och kan inte anses vara proportionerliga åtgärder som ska läggas på den enskilde att vidta. Stängsling och utfordring kräver omfattande arealer för att det ur djurskyddssynpunkt ska ses som acceptabelt. Utfordring av ren kan ske som tillskottsutfordring på bete eller som helutfordring i hage. Förutsättningarna för att hålla renar i hage är dels att man har tillgång till tillräckligt stora hagar på lämpliga marker och dels att man har tillgång till rent vatten. Utfordring i hage under barmarkstiden rekommenderas inte av hygieniska skäl. Samebyn bifogar ett utlåtande av en professor i renskötsel vid Sveriges lantbruksuniversitet. Av utlåtandet framgår att hålla renar i hägn bl.a. innebär problem såsom foderomställning samt spridning av sjukdomar.

En förebyggande åtgärd som generellt vidtas idag i så stor utsträckning som det är möjligt är intensiv bevakning. Det är dock utifrån studier som gjorts omöjligt att mäta effekten av intensiv bevakning vad gäller överlevnaden av renar.

Förhindra allvarlig skada

En avgörande faktor för undantag från bestämmelserna om fredning är att undvika allvarlig skada. Rovdjurspopulationen kan då begränsas för att hålla angreppen på acceptabla nivåer. De i målet aktuella områdena utgör sådana områden som kan anses vara skyddsvärda samt att risken för skada inom dessa områden får anses vara överhängande och bestående. Enligt undantaget i artikel 16.1 b) i livsmiljödirektivet räcker det med uppenbar risk för allvarlig skada för att punkten ska vara tillämplig. Undantaget kan således användas för att hålla rovdjur utanför vissa områden med många djurbesättningar. Någon skada behöver alltså inte ha konstaterats. Samebyarna förorsakas stora skador, vilka redogjorts för i länsstyrelsens beslut. De skador som uppstått samt framtida förväntade skador är av sådan karaktär att de kan betraktas som omfattande och irreversibla. De skador som förväntas uppstå om skyddsjakten inte kan genomföras kommer att sträcka sig under lång tid

framöver. Att järven orsakar skada på rennäringen får därmed anses vara ostridigt. Förlustsiffrorna som presenterats av länsstyrelsen har tagits fram tillsammans med sametinget. Länsstyrelsens riskbedömning baseras den på en så kallad riskmodell. Riskmodellen har förordrats av Naturvårdsverket som har tagit fram den tillsammans med sametinget (se regeringsuppdrag Jo 2010/2752 Ett förvaltningsuppdrag för förekomst av stora rovdjur baserat på toleransnivå). Samebyarna vill även lyfta fram den praxis som finns på området gällande skadebild, bestående skada m.m., kammarrätten i Stockholms beslut i mål nr 3854-13.

Naturvårdsverket vidhåller beslutet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Bestämmelser m.m.

Av 58 § 1 jaktförordningen (1987:905) framgår att Naturvårdsverkets beslut i ett överklagat ärende inte får överklagas.

Av 3 § första stycket jaktlagen(1987:259) framgår att vilt är fredat.

Om det inte finns någon annan lämplig lösning, och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, får beslut om jakt som avses i 23 b, 24, 25 och 29 §§ meddelas

- av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön, eller
- för att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom (23 a § första stycket 1 och 3 jaktförordningen).

Om det finns förutsättningar enligt 23 a § får Naturvårdsverket efter ansökan av den som riskerar att drabbas av skada eller på eget initiativ besluta om skyddsjakt efter björn, varg, järv, lo, säl eller örn. Om det finns en stor sannolikhet för att allvarlig skada kommer att uppstå, får beslut om skyddsjakt fattas även om någon skada inte har inträffat. (23 b § jaktförordningen)

Livsmiljödirektivet har genomförts i svensk rätt genom bestämmelser i jaktlagen och jaktförordningen. Bestämmelserna i 23 a och 23 b §§ jaktförord-

ningen ska således tolkas mot bakgrund av motsvarande bestämmelser i livsmiljödirektivet.

Enligt artikel 12.1 a) i livsmiljödirektivet ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem i det naturliga utbredningsområdet för de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4 a, med förbud att avsiktligt fånga eller döda exemplar av dessa arter i naturen, oavsett hur detta görs. Mårdsdjur däribland järven finns uppräknad i bilaga 4 a och anges vara en prioriterad art.

Av artikel 16. 1 livsmiljödirektivet framgår dock förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde, får medlemsstaterna göra undantag från bestämmelserna i artikel 12-14 samt 15 a och b av följande anledningar:

- a) För att skydda vilda djur och växter och bevara livsmiljöer.
- b) För att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom.
- c) Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön.

EU-domstolen har i mål C-342/05 angående jakt efter varg i Finland uttalat att undantagsbestämmelserna i artikel 16.1 i direktivet ska tolkas restriktivt och den myndighet som fattat beslutet har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag. Medlemsstaterna ska säkerställa att varje åtgärd som påverkar skyddade arter endast tillåts genom beslut som är noggrant och tillräckligt motiverade och som hänvisar till de skäl, villkor och krav som anges i artikel 16.1 i direktivet. Enligt artikel 16.1 i direktivet krävs att det redan föreligger en gynnsam bevarandestatus av arten i dess naturliga utbredningsområde för att undantag ska få beviljas. Det är likväl möjligt att bevilja sådana undantag i särskilda fall, när det konstaterats att det inte kan försvåra den ogynnsamma bevarandestatusen hos arten eller förhindra återställandet av en gynnsam bevarandestatus.

EU-domstolen har i mål C-342/05 även uttalat att det inte krävs att en skada ska uppstå innan undantagsåtgärder kan vidtas. Skydds jakt kan däremot inte tillåtas i preventivt syfte, d.v.s. utan att det visats att denna skydds jakt förhindrar sådana allvarliga skador som avses i artikel 16.1 b i livsmiljödirektivet.

Förvaltningsrättens bedömning

Högsta förvaltningsdomstolen har i mål nr 312 -15 uttalat att överklagande förbudet i 58 § 1 jaktförordningen står i strid med unionsrätten såvitt gäller

beslut om jakt efter art som skyddas av livsmiljödirektivet. Järv är en sådan art. Således kan Naturvårdsverkets beslut om skyddsjakt efter järv överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Därtill har numera tillkommit bestämmelser som medför att överklaganden av Naturvårdsverkets beslut ska prövas i Förvaltningsrätten i Luleå. Mot bakgrund av att överklagandet i detta mål inkommit innan bestämmelsernas tillkomst och då omfattande handläggning skett i Förvaltningsrätten i Härnösand så överlämnas inte målet till Luleå.

Den aktuella jaktperioden har passerat. Ett eventuellt avgörande från domstolen kan således inte verkställas. När en fråga förlorat sin aktualitet på detta sätt ska domstolen som huvudregel skriva av målet från vidare handläggning. Sakprövning kan dock ske i vissa fall i avskrivningsmål, antingen för att klaganden får anses ha ett befogat intresse av att få saken prövad. Trots att det numera finns vägledande avgöranden angående under vilka förutsättningar skyddsjakt kan tillåtas på skyddade arter (se Kammarrätten i Stockholm, mål nr 3854 -13 m.fl.) menar förvaltningsrätten att klaganden ändå får anses ha ett befogat intresse av att få saken prövad. Detta då förevarande mål avser en annan djurart. Förvaltningsrätten tar därför upp målet till prövning.

Prövningen av om det fanns grund för att besluta om skyddsjakt

Undantagsbestämmelserna i jaktförordningen ska tolkas restriktivt. Det ställs därmed höga krav på att alla nödvändiga kriterier för ett beslut om undantag från det strikta skyddssystemet ska framgå av beslutet i sig. Även en proportionalitetsavvägning måste göras mellan t.ex. skälen för undantaget och undantagets påverkan på den skyddade arten.

Annan lämplig lösning

Av utredningen i målet framgår att det i länsstyrelsens beslut inte angivits vilka andra lösningar som vidtagits samt varför dessa lösningar inte funnits

vara lämpliga. Samebyarna har i målet bl.a. anfört att renskötselns särdrag innebär att åtgärder såsom stängsling samt utfordring inte kan tillämpas då dessa åtgärder kräver omfattande arealer för att det ur djurskyddssynpunkt ska ses som acceptabelt. Förvaltningsrätten konstaterar att renskötseln i sig är av sådan karaktär att det måste föreligga stora svårigheter att anordna och tillämpa alternativa lösningar till skydds jakt. Det utesluter dock inte att det skulle finnas sådana möjligheter som i vart fall i viss utsträckning kan tillämpas istället för skydds jakt. I detta fall har det inte framkommit någon sammanställning av vilka andra lämpliga lösningar som övervägts eller prövats och det eventuella utfallet av sådana åtgärder. Kraven i jaktförordningen kan därmed inte anses uppfylla.

Gynnsam bevarandestatus

Av EU-domstolens praxis framgår att undantagsbestämmelserna i artikel 16.1 i livsmiljödirektivet kan tillämpas trots att det inte finns en gynnsam bevarandestatus för en art (se domen i mål C-342/05, kommissionen mot Finland, punkt 29). Förutsättningen är enligt EU-domstolen att det vederbörligen har konstaterats att det inte kan förvärra den ogynnsamma bevarandestatusen hos den aktuella populationen eller förhindra återställandet av en gynnsam bevarandestatus. Bestämmelsen i 23 a § första stycket 3 jaktförordningen bör tillämpas på samma sätt. Länsstyrelsens beslut omfattar uttag av nitton järvar. Naturvårdsverket har i målet anfört att redan preliminära inventeringsresultat för 2015 visade att järvpopulationen låg under referensvärdet. Av länsstyrelsens beslut framgår inte hur uttaget påverkar järvstammen generellt i hela landet. Det kan därmed, enligt förvaltningsrättens mening, inte anses vara visat att en minskning av järvpopulationen med nitton järvar inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Med beaktande av uttagets storlek kan det heller inte konstaterats att uttaget inte kan förvärra den ogynnsamma bevarandestatusen hos den aktuella populationen eller förhindra återställandet av en gynnsam bevarandestatus.

Allvarlig skada

Av utredningen i målet framgår att den beslutade skyddsjakten inte är riktad mot specifika skadegörande individer, utan är en regionsinriktad jakt med syfte att minska järvbeståndet i de aktuella områdena. Länsstyrelsen har med hjälp av intensitetskartor som bifogats beslutet visualiserat var den största skaderisken finns samt angivit att det föreligger förluster mellan 10 – 40 procent av årets kalvar. Som framgår ovan följer av EU-domstolens praxis att den myndighet som fattar beslut om undantag från det strikta skyddssystemet har bevisbördan för att förutsättningarna för undantaget är uppfyllda. Varje beslut måste därför vara noggrant och tillräckligt motiverat och hänvisa till de skäl, villkor och krav som anges i artikel 16.1 i livsmiljödirektivet. Samebyarna har i målet anfört att de aktuella förlustsiffrorna har tagits fram av länsstyrelsen gemensamt med samebyn. Dock saknas underlag avseende hur dessa siffror tagits fram. Även om det inte krävs att en skada ska uppstå innan undantagsåtgärder kan vidtas kan skydds jakt inte tillåtas i preventivt syfte, d.v.s. utan att det visats att denna skydds jakt förhindrar sådana allvarliga skador som avses i 23 a § första stycket 3 jaktförordningen (artikel 16.1 b i livsmiljödirektivet).

Någon närmare definition av vad som avses med allvarlig skada finns inte i direktivet eller i rättspraxis. Enligt förvaltningsrättens mening följer det dock av ordalydelsen att skadan inte endast kan vara avlägsen och obetydlig, utan måste vara konkret och av kvalificerad art. En skadebedömning måste vidare göras i varje enskilt fall och orsakerna till skadans uppkomst måste beaktas vid denna bedömning. I detta fall är det svårt att komma fram till annat än att det är fråga om ett generellt uttag för att minska järvstammen i området. Det kan konstateras att en tät järvstam i renskötselområdet naturligtvis i sig innebär en ökad risk för allvarlig skada för renskötseln. Av utredningen i målet går dock inte att utröna hur konkret och allvarlig den är. Underlagen och beräkningarna är allt för generella. Mot denna bakgrund

bedömer förvaltningsrätten att det inte är visat att det föreligger allvarlig skada eller att den aktuella skyddsjakten förhindrar allvarlig skada.

Överskuggande allmänintresse

Samebyarna har anfört att rennäringen kan utgöra en tvingande orsak som har ett allt överskuggande allmänintresse enligt 23 a § första stycket 1 jaktförordningen. Länsstyrelsen samt Naturvårdverket har endast prövat fråga om skydds jakt utifrån 23 a § första stycket 3 jaktförordningen. En sådan fråga om allt överskuggande allmänintresse bör, enligt förvaltningsrätten prövas av länsstyrelsen som första instans. I förevarande mål, där jakttiden gått ut, föranleder invändningen ingen åtgärd från förvaltningsrättens sida.

Slutsats

Mot bakgrund av att undantaget ska tolkas restriktivt samt att den myndighet som fattat beslutet har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag bedömer förvaltningsrätten att det i målet inte är visat att förutsättningarna för skydds jakt är uppfyllda. Naturvårdsverket har därmed haft fog för att upphäva länsstyrelsens beslut om skydds jakt efter järv.

Eftersom giltighetstiden för beslutet har löpt ut ska målen skrivas av från vidare handläggning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1C).

tf. lagman

I avgörandet har även deltagit nämndemännen
 Föredragande i målet har varit förvaltnings-
rättsnotarien

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten inom tre veckor från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.